

Motion till riksdagen

1986/87:L409

Alf Svensson (c)

Prioritering av äktenskapet som samlevnadsform

En fungerande familj med värme och sammanhållning är det mest centrala i livet för de flesta människor. Familjen som livsgemenskap utgör en förutsättning för ett gott och varaktigt samhälle. Utan fungerande hemmiljöer upphör också samhället att fungera. Den öppna familjen med omsorg om de egna och utomstående utgör grunden för samhällsgemenskap och kvartersgemenskap. Levande hemmiljöer är den bästa grunden för solidaritet och medmänsklighet.

Vår tids många problem är till stor del hemmens och familjernas problem. Äktenskapet har för många förlorat sin innebörd och mening. Både barn och vuxna har ofta svårt att klara av djupa och varaktiga relationer. Samtidigt vet vi att behovet av gemenskap och värme är stort.

Samhället måste genom politiska beslut och en medveten opinionsbildning skapa en god jordmån för fungerande familjer. Familjerna måste återfå möjligheten att själva vårda och fostra sina barn. Arbetet med hem och barn måste åter erkännas som en fullgod samhällsinsats.

Skilsmäsoantalet inger stor oro. Familjesplittringen drabbar hårt och orsakar skador och lidanden främst för barnen. Sambandet mellan skilsmäsoor och psykiska problem bland barn är klarlagt. Skilsmäsoökningen har enligt vår uppfattning ett klart samband med äktenskapslagstiftningens försvagning och med den s. k. neutralitetsideologin i synen på äktenskap eller fri samlevnad. Denna inställning måste överges.

Mycket tyder på att Sverige har den största separationsfrekvensen i världen om äktenskap och samboende sammanräknas. Samhället har uppvisat en påfallande ligkiltighet inför familjestabiliteten. I det avseendet intar Sverige en beryktad särställning.

Det livsvariga äktenskapet skall prioriteras som samlevnadsform. Det ger familjen större stabilitet, och barnen trygghet. Det markerar en medveten viljeinriktning, det garanterar makar rättssäkerhet och jämställdhet.

Samhället måste ge makar stöd att undvika familjesplittring. Det kan ske genom att i opinionsbildningen betona värdet av ett moget och ansvarsfullt handlande i konflikter, att ge möjlighet till familjerådgivning, att genom rättsregler ge makarna tid och möjlighet att ordentligt tänka igenom sina beslut. Skilsmässa får inte vara ett enkelt sätt att lösa konflikter. Det får inte, som nu, vara ekonomiskt förmånligt att skiljas, eller att välja samboende framför äktenskap.

Ett typexempel där samboende gynnas framför äktenskap är när två pensionärer (som inte tidigare varit gifta och inte har gemensamma barn) vill

skapa gemensamt hem. Tillsammans förlorar de nästan 8500 kr. per år (enligt för 1987 gällande basbelopp) om de gifter sig. Väljer de samboende får de behålla sina pensioner fullt ut. Denna ojämlikhet till förmån för de samboende är som kds ser det en uppenbar orimlighet.

Som ovanstående visat på finns det en rad både praktiska och ideologiska skäl bakom synen på behovet av en livsvarig och av samhället prioriterad samlevnadsform: äktenskapet. Men även rent juridiska aspekter pekar i samma riktning. Dekanus vid Uppsala universitets juridiska fakultet, professor Anders Agell, har på ett förtjänstfullt sätt lyft fram de här frågorna i sin bok *Samboende utan äktenskap*.

I dagens svenska lagstiftning betraktas äktenskapet som ett uppsägbart avtal. Äktenskapets rättsverkningar har frigjorts från moraliska bedömningar. I stället ses lagstiftningen som en serie regler för att reglera en rad praktiska frågor mellan makar, t. ex. giftorätt och arvsrätt.

Men även på detta plan är den svenska neutralitetslinjen inkonsekvent och leder till en rad komplikationer. Det är logiskt ohållbart att samhället – staten – uppställer en rad regler för äktenskap, som ur allmänna skäl är motiverade, och sedan hävdar att det är likgiltigt om de enskilda väljer att ingå avtal som främjar dessa allmänna skäl.

Den svenska utvecklingen när det gäller den här typen av samlevnadsregler innebär, dels att man erbjuder par ett avtal benämnt äktenskap, dels att man skapar en generell lagstiftning för samboende, där det är samhället som faller avgörande om samboende föreligger eller inte. Denna utvecklingslinje innebär på sikt att samboende och äktenskap jämföras alltmer i juridisk mening. Frågan är då varför samhället skall ha flera rättsfigurer för samlevnad mellan man och kvinna.

I dag har vi i Sverige tre kategorier av samlevnadsfall som delvis behandlas olika: gifta, ogifta med barn och ogifta utan barn. Detta leder till rättssystematiskt dålig lagstiftning som medför risk för socialt och ekonomiskt otillfredsställande konsekvenser. Systemet innebär en svåröverskådlighet för de enskilda paren. Tillämpningsproblematiken ökar dessutom för de rättsliga myndigheterna.

Det goda samhället bygger på fungerande och stabila familjegemenskaper, enligt kristdemokratiskt synsätt. Det borde därför vara ett samhälleligt mål att värna om familjestabiliteten. Det finns redan i dag i frågan om äktenskapsskillnad en antydning om att familjestabiliteten är något positivt genom att betänketid är obligatorisk om det finns barn under 16 år. Denna inriktning borde klarare markeras i lagstiftningen. Familjestabilitet är något positivt inte bara för barnens skull utan även för de båda parterna i ett samlevnadsförhållande.

Principiellt sett borde det inte finnas behov av att uppställa mer än en avtalstyp genom lagstiftning. Genom uppställande av tämligen detaljerade regler för samboende utan äktenskap har samhället i dag skapat ett "andra klassens" äktenskap, samtidigt som par som genom sin samlevnad velat avstå från lagregering påtvingats sådan av samhället.

Ett regelsystem, äktenskapet, är den bästa lösningen för att tillgodose flera viktiga mål. Den sakliga regleringen blir enhetlig. Systemet blir lättillämpat. Dessutom blir det lättare för den enskilde att bedöma sin egen juridiska

situation. Äktenskapet bör alltså vara den normala rättsfiguren för fall av långvarig samlevnad mellan man och kvinna. I konsekvens med detta bör lagstiftningen vara restriktiv till lagstiftning om fri samlevnad. För rättsliga konflikter i det senare fallet kan en allmän skälighetsregel tillämpas.

Det är heller ingen tvekan om att lagstiftarens vacklande hållning i synen på samlevnad mellan man och kvinna har fått den effekten att giftermålsfrekvensen påverkats i negativ riktning. En lagstiftning som prioriterade äktenskapet skulle också ha normativa effekter så att samlevande par i större utsträckning valde den rättsfigur som samhället tillhandahåller för just den typen av samlevnad. Det sistnämnda är en självklarhet som dess värre hittills inte tyngt lagstiftaren.

Det är angeläget att det sker en kartläggning av de förhållanden som inom samhällets samlevnadslagstiftning leder till att äktenskapet systematiskt missgynnas eller likställs med samboende utan äktenskap.

Samhällets syn på familjen-äktenskapet är en ideologisk knäckfråga. För den avslöjar synen på samhällets egen stabilitet. De naturliga sociala grupperna, av vilka familjen utgör den mest fundamentala, är viktiga, för det första därför att de gör det möjligt för människan att utveckla hela sin personlighet och påta sig ansvar för andra. För det andra är de naturliga sociala grupperna ett viktigt skydd mot totalitarismen. Den maktfullkomliga, centraliserade välfärdsstaten riskerar att utvecklas i kollektivistisk och totalitär riktning om inte de naturliga gemenskaperna är starka och de offentliga institutionerna avbalanserade. Familjens stabilitet och styrka är en viktig grund för ett stabilt demokratiskt samhälle. Därför bör det ligga i lagstiftarens intresse att stärka denna naturliga sociala gemenskap.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av de förhållanden inom familje-, skatte- och sociallagstiftningen som leder till att äktenskapet missgynnas i förhållande till eller likställs med samboende utan äktenskap,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att lagstiftningen bör ges en sådan utformning inom familje-, skatte- och sociallagstiftningen att den uppmuntrar till ingående av äktenskap.

Stockholm den 26 januari 1987

Alf Svensson (c)

Mot. 1986/87
L409